

esélyt, hogy e kisebbségek normáiból, értékeiből, sikereiből is tanulva, hozzájuk sok tekintetben csatlakozva maguk is meginduljanak a polgárosodás, modernizálódás, individualizáció útján. Ha ugyanis az utóbbi igaz, akkor ezeknek a modern-individuális értékeknek a nem akceptálása nem kisebbségi jogsérelem, hanem a magyar társadalom egészének sérelmére elkövetett súlyos mulasztás volt.”

Nagy Péter Tibor könyve – előző három, fentebb idézett kötetéhez hasonlóan – nagyon fontos olvasmány. Azoknak, akiket az oktatástörténet érdekel, de azoknak is, akik a modern magyar társadalom és politika történetének interdiszciplináris (politológiai, szociológiai, történeti) megközelítésmódját kedvelik.

Nagy Péter Tibor (2002): *Hajszálcsovek és nyomáscsoportok*. Oktatáspolitikai a 19–20. századi Magyarországon. OI – Új Mandátum, Budapest.

Szabó Lajos
Testnevelési és Sportmúzeum

A kultúra intézményrendszereinek történeti-funkcionális változásai

Régóta hiányzott egy olyan tudományos összefoglaló munka, amely a magyar kultúra termelő és közvetítő rendszerét történeti fejlődésében, az egyetemes kulturális fejlődés folyamatába helyezve írja le. Sári Mihály e hiány pótlását tűzte ki munkája céljául és ezt a célt tudományos gondossággal teljesítette.

A magyar kultúra intézményrendszereinek történeti szemléletű feldolgozását találjuk Sári könyvében, amely nemcsak alapos munka, de olvasmányos, érdekfeszítő stílusú mű is. Számos adat felsorolását tartalmazza, történeti folyamatok leírását, irányítási és szervezeti struktúrákat mutat be, mégis izgalmas olvasmány. A kultúra értékeinek felhalmozása, összegyűjtése, rendszerezése és közvetítése nagyszámú intézmény összehangolt feladatrendszere, erről a szerteágazó és időben folyamatosan változó struktúráról kapunk alapos és áttekinthető képet a műből.

A szerző sikerrel küzdötte át magát azokon a nehézségeken, amelyeket a bevezetőben felsorol, vagyis hogy a kultúra sokrétű, tágabb és szűkebb értelmezései alapján hogyan is lehetséges az állandó változásban levő intézményrendszer körülhatárolása. Sári három nehézséget jelöl meg: „ismeretelmélet vetületű probléma”, vagyis, hogy a mai magyar kulturális intézményrendszer mind szinkrón, mind diakrón szempontból bonyolult képződmény; „rendszerelméleti bizonytalanság”, vagyis, hogy a tipikus, „markáns” kulturális intézmények környezetében megjelenő, rokonítható intézmények köréből mi tartozik a kultúra rendszeréhez; a „komplexitásból eredő besorolhatóság kérdése”, vagyis, hogy a vizsgálatba bevonjon-e egyes történetileg komplex funkciókkal rendelkező intézményeket, mint amilyen például a család.

További gondként említi, hogy a rendszer vizsgálatát nehezítik magának a rendszernek vagy egyes részeinek „jogi – közigazgatási – fogalmi – tartalmi változásai”. Példaként hozza a „közművelődés” fogalom meghatározását, amely az 1976. évi törvény szerint igen széles és gazdag tartalommal bírt, míg az 1997. évi törvény alapján leszűkül a művelődési otthonok és nonprofit szervezetek munkájára.

Sári rendszerszemléletű alapon végzi a kultúra intézményrendszereinek vizsgálatát, így túlmegy az állami és a nonprofit szervezetek elemzésén és mindezt történeti szemlélettel végzi. A rendszer bemutatása során a művelődésigazgatás logikai rendjét vette alapul.

A könyv tizenhét nagy témakört ölel fel. Anyagának kiváló csoportosítása következtében nemcsak tudományos összefoglaló munkaként bír értékkel, de tankönyvként, oktatósi segédanyagként is jól használható. A továbbiakban ezeket a nagy fejezeteket felsoroljuk annak szemléltetésére, milyen átfogó szemlélettel, a teljesség igényével tárgyalja a kérdéseket:

- A társadalmi (kulturális) rendszerek rendszerelméleti szemléleti alapjai;
- A közoktatás és a felsőfokú képzés rendszere, történetileg változó funkciói;
- A felnőttképzés rendszereinek és funkciójának változásai;
- A népfőiskola, mint a felnőttképzés-közművelődés szervezete;
- Paradigmaváltás a közművelődésben;
- Kulturális értékfelhalmozó közvetítő intézmények. Könyvtár, levéltár, múzeum;
- Művészeti kultúraátadó intézmények;
- Nyomtatott és elektronikus médiumok;
- A civil társadalom és kulturális rendszerei;
- Vallási szervezetek és kultúra;
- A kulturális irányítás, közgazgatás és szakigazgatás szervezetei;
- Egységes Európa, az Európai Unió.

Nagy vállalkozás volna e kötetben megtalálható ismeretanyag bemutatása, így elsősorban a – számunkra fontos – kiemelt részletekre helyezük a hangsúlyt. Így például a könyv értékes részének tartjuk a paradigmaváltás kérdéseinek a sokoldalú elemzését és következményeinek konzekvens kimutatását. Annak a középpontba való állítása, hogy a szaktudományok fejlődésében drasztikus következményekkel lejártszóó paradigmaváltások végigkövetik a kulturális élet minden területét, a művelődési intézmények mai fejlődési szakaszában rendkívül fontos. A közművelődésben és a kultúra intézményrendszereiben lejártszóóó paradigmaváltás több oldalról is kimutatható – egyik legjobb példája az egész Európában végbemenő általános, interdiszciplináris műveltség megszerzésének igénye, ennek nyomán az oktatásban létrejövő új, felnőttképzési rendszer létjogosultsága, rendkívüli népszerűsége és gazdasági hasznossága. A „Paradigmaváltás a közművelődésben” című fejezetben az 1950-es évektől követi nyomon a szerző a fontosabb művelődési paradigmákat és párhuzamot von az európai és a magyarországi paradigmák között. Az azonosságok és különbségek keresése közben nem feledkezik el a használt terminusok pontos értelmezéséről sem, így például definiálja mind a népművelés, mind a közművelődés jelentését, mindezt pedig fogalmi rendszerbe helyezi. Sári helyesen ismeri fel, hogy a mai magyar társadalom társadalmi berendezkedése azért határozható meg nehezen, mert többféle társadalmi paradigma torlódik egymásra és egyszerre többféle értékrend működik. E többes rendszerben különíti el a speciális képzési irányok kétféle típusát: a szakterületi kompetenciára reflektáló (felnőttképzési menedzser, ifjúsági közösségi animátor) és az intézményekre reflektáló (múzeumi mediátor, iskolai szabadidő-szervező) képzési irányokat.

Implicit módon a többféle paradigma együttélése, az ebből adódó szemléletbeli viták megtalálhatóak a könyv szinte minden részében. Jó példa erre a 10.1. fejezet („Változó fogalomtartalok, definiálási problémák”) anyaga, amely a fogalmak tisztázatlanságán keresztül mutatja be a többféle szemlélet együttélését.

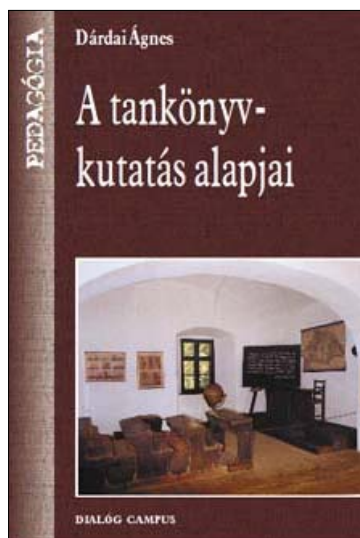
A könyv egyik legérdekesebb fejezetének tartjuk a harmadikat, amely az iskolarendszerű oktatás funkcióinak változását követi végig évezredes léptékben. Az óvodai rendszer történeti szemléletű vizsgálatát követi az általános és középiskolai rendszer európai, majd magyar modelljeinek vizsgálata, jellemzőik leírása, a rendszermodellek egymással történő összevetése. A felsőfokú oktatásról írott rész nagyjából a magyar egyetemi

szisztémára összpontosít. Az iskolarendszer mai helyzetét piaci szempontból analizálja, majd a felsőfokú képzés napjainkban zajló, az egész magyar társadalmat heves vitára készítő paradigmaváltását elemzi korrekt mértéktartással és rövideggel a szerző. A szülői szervezetek és az iskolai rendszerek értékelése található a fejezet utolsó részében.

A könyv egységes keretbe foglalja a kultúra hatalmas méretű intézményrendszerének felépítésére, szerkezetének történelmi változásaira, az egyes típusok funkciójára vonatkozó ismereteket. Az olvasó részletes adatokat és elemzéseket talál az egyes kultúrákat termelő, tároló és közvetítő intézménytípusokról, azoknak egymáshoz való viszonyáról, jelenlegi szerepükről. Imponáló és másoknak is hasznos az összegyűjtött irodalom listája, amely széles körképét adja a kultúra intézményrendszereivel foglalkozó szakirodalomnak. Ezek az ismeretek jól felhasználhatók az oktató-nevelő intézetekben, esetenként mint a tananyag kiegészítő része, más esetekben háttérismeretként. Ugyancsak hasznos lehet a könyv azok számára, akiknek a munkája, érdeklődése a kultúrák közvetítés más formáihoz kapcsolódik.

Sári Mihály (2004): *A kultúra intézményrendszereinek történeti-funkcionális változásai*. FEEFI, Pécs.

Fóris Ágota – Kozma László
PTE, BTK
PTE, FEEK

A Dialóg Campus Kiadó könyveiből